

Розділ 3

МЕТОДИКА І ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

УДК 378.147.091.313 (043.5)

Суржок Г. М.

МОТИВУВАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми. Прагнення України вступити до Європейського Союзу, бути державою високорозвиненою, правовою, демократичною, авторитетною у світовій спільноті спонукає до необхідності вирішувати не тільки політичні, економічні проблеми, але й турбуватися про своїх громадян і, перш за все, про формування культури здоров'я підрастаючого покоління. Сучасні умови, соціальні та екологічні, все частіше висувають на перший план проблему формування здоров'язберігаючої компетентності як передумову й запоруку здорового способу життя та, відповідно, як одну з найважливіших засад культури здоров'я. Розв'язання проблеми формування культури здоров'я особливо важливе для такої категорії молоді, як учні навчальних закладів I-II рівнів акредитації, зокрема, будівельного профілю. Сучасний кваліфікований робітник-будівельник має відрізнитися не тільки високим рівнем професійної підготовки, а й усвідомлювати відповідальність за збереження власного здоров'я в процесі майбутньої професійної діяльності. Для розв'язання цього завдання необхідно сформуванню в майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю стійку мотивацію до здорового способу життя, здійснити комплекс здоров'язберігаючих заходів, спрямованих на усвідомлення цінності здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень показує, що останнім часом проблемі ціннісного ставлення до здоров'я та формуванню культури здоров'я особистості приділяється значна увага (В. Бараненко, О. Багнетова; В. Горашук; Ю. Драгнев, Г. Зайцев; С. Кириленко; Г. Кривошеєва; Л. Татарнікова; М. Чуркіна та ін.). Різним аспектам проблеми формування культури здоров'я, формування навичок здорового способу життя дітей, підлітків, молоді, учнів загальноосвітніх навчальних закладів, учнів закладів професійної освіти присвятили свої праці С. Свириденко, Н. Соловйова, В. Бобрицька, Т. Бойченко, Т. Воронцова, О. Дубогай, Л. Дудорова, С. Омельченко, С. Сичов, І. Смолякова, С. Страшко, Л. Сущенко, О. Єжова, Г. Даниленко, Н. Кудикіна, К. Ісмаїлов, М. Шимановський та інші дослідники. Водночас педагогічні умови формування культури здоров'я у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю досліджено недостатньо.

Метою статті є обґрунтування однієї з педагогічних умов формування культури здоров'я у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, а саме: мотивування учнів ПТНЗ до активної навчально-пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю залежить від багатьох різноманітних чинників і умов, під якими ми розуміємо зовнішні та внутрішні обставини, що визначають прояв і становлення досліджуваного феномена в учнів. У даному випадку під педагогічними умовами розуміємо середовище, в якому реалізується причинно-наслідковий зв'язок між досліджуваними предметами, явищами, процесами. Тобто під педагогічними умовами формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю будемо розуміти спеціально створені обставини, що сприяють становленню цього феномена у майбутніх фахівців.

У контексті нашого дослідження становить інтерес позиція О. Глагошук [2]. Науковець цілком справедливо вважає, що велике значення в підготовці майбутніх висококваліфікованих фахівців до збереження і зміцнення власного здоров'я під час занять з фізичного

виховання відіграють практичні заняття з обраних видів спорту. Для того, щоб оптимально застосувати оздоровчі технології на заняттях з фізичного виховання у ВНЗ та на заняттях з самостійної підготовки, дуже важливо, на думку О. Глагошук, щоб учні під час навчання оволодівали не тільки теоретичними знаннями щодо їх використання, але й самі засвоювали їх на практиці. Науковець стверджує, що зміст занять з спортивних дисциплін, які викладаються на кафедрах фізичного виховання, повною мірою дозволяє учням на практиці освоювати найбільш сприятливі оздоровчі технології, визначаючи однією з умов вдосконалення культури зміцнення власного здоров'я та ведення здорового способу життя використання на практичних і самостійних заняттях з фізичного виховання оздоровчих технологій та вивчення методики їхнього застосування на практиці.

Педагогічні умови формування культури здоров'я учнів в умовах комп'ютеризації навчання обґрунтовує Ю. Драгнєв [3]. З-поміж них: створення позитивної мотивації учнів до розуміння здоров'я як цінності, застосування оздоровчих технологій зменшення негативного впливу комп'ютера на здоров'я учнів у навчальному процесі та в процесі самостійної роботи, спрямування змісту оздоровчих технологій на розвиток аспектів індивідуального здоров'я (духовного, психічного, фізичного) учнів в умовах комп'ютеризації навчання, організація навчального процесу з урахуванням сукупності компонентів культури здоров'я учнів в умовах комп'ютеризації навчання.

Педагогічними умовами формування культури здоров'я старшокласників Г. Капрінова визначає: розгляд культури здоров'я всіма суб'єктами навчально-виховного процесу як пріоритетної мети; створення позитивної мотивації до здоров'я як цінності; застосування інтерактивних форм та методів [4].

Найбільш ефективними соціально-педагогічними умовами формування культури здоров'я старшокласників С. Кириленко вважає: усунення помилок у виховному процесі; посилення уваги до особистості старшокласника з урахуванням його можливостей і потреб, допомога в захисті прав підлітків шляхом використання здоров'язміцнюючих, здоров'яформуючих, здоров'язберігаючих технологій; розширення соціального досвіду та життєвих навичок старшокласників, що передбачає їх позитивну мотивацію щодо ведення здорового способу життя, культуру здоров'я; створення шкільних традицій здорового способу життя на основі проведення оздоровчої роботи серед учнівської молоді, вчителів, батьківської громадськості; цілеспрямоване науково-методичне забезпечення, удосконалення теоретичної і методичної підготовки педагогічних кадрів до здійснення діяльності з формування культури здоров'я старшокласників шляхом організованого навчання на курсах в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти, проведення обласних (міських, районних) проблемних семінарів, семінарів-практикумів з використанням інтерактивних форм та методів навчання, а також шляхом самоосвіти [5].

У контексті нашого дослідження становлять інтерес визначені Г. Кривошеєвою психолого-педагогічні умови формування культури здоров'я учнів у навчальному процесі університету: координація цілей формування культури здоров'я і вищої освіти в цілому; постійне спонукання учнів до потреби у зміцненні свого здоров'я; організація самостійної діяльності учнів, спрямованої на самооздоровлення, самоосвіту, саморозвиток й самовиховання; синтез наукових знань про здоров'я, способи його зміцнення й формування, розроблених в психології, філософії, медицині, екології, фізичному вихованні та у зв'язку з цим розробки інтегрованих курсів; орієнтація навчальних планів і програм інтегрованих курсів на максимальне наближення навчальної роботи учнів до самостійної практичної діяльності з питань самооздоровлення, на формування у майбутніх фахівців «настанови» на здоров'я; формування культури здоров'я з урахуванням її початкового рівня у кожного учня [6].

Вважаємо ці умови цілком прийнятними для формування культури здоров'я не лише учнів університету, а й учнів коледжів, наприклад, коледжів будівництва й архітектури.

Опікуючись проблемою формування культури здоров'я в учнів початкової школи, Ю. Мельник визначає такі соціально-педагогічні засади формування означеного феномену: вза-

емодія соціальних інститутів суспільства в системі соціально-педагогічної діяльності з формування культури здоров'я молодших школярів; організація діяльності соціального педагога з проблеми формування культури здоров'я молодших школярів; упровадження соціально-педагогічної технології формування культури здоров'я в початковій школі [7].

Педагогічними умовами формування в учнів культури здорового способу життя Л. Соколенко вважає: розробку змісту валеологічної освіти, спрямованої на формування в учнів знань, позитивних ставлень, ціннісних орієнтацій у галузі здорового способу життя; впровадження змістового і методичного забезпечення виховної позааудиторної діяльності, яка передбачала рефлексію учнями здобутих знань, їх трансформацію через емоційні переживання і практичні дії, активізацію зворотного зв'язку; активізацію самостійної усвідомленої роботи учнів зі самовдосконалення з усіх аспектів здорового способу життя [8].

Як бачимо, існують різні підходи до визначення педагогічних умов формування культури здоров'я особистості, що дає підстави вважати цю проблему до кінця не вирішеною і продовжити пошук оптимальних умов розвитку культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в процесі професійної підготовки.

Для визначення педагогічних умов формування культури здоров'я учнів особливе значення мали теоретичні положення, означені в роботах Н. Башавець, Е. Зеєра, П. Лузана, С. Оксанич, Т. Сборцевої та ін.

Аналіз наукових праць Л. Безугла, Ю. Драгнева, Г. Капранової, С. Кириленко, Г. Кривошеєвої, Ю. Мельник, Л. Соколенко та ін., вивчення сучасної практики професійної підготовки учнів будівельних спеціальностей, врахування результатів констатувального етапу експериментальної роботи та власного педагогічного досвіду дозволили висловити припущення про те, що успішне формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в процесі професійної підготовки можливе за впровадження таких педагогічних умов:

- мотивування учнів професійно-технічних навчальних закладів до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування основ здорового способу життя;
- включення до змісту професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю важливих для професійної діяльності здоров'язбережувальних технологій;
- упровадження авторської технології формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників.

Важливим у формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю є розвиток у них стійкої мотивації здорового способу життя.

Загальновідомо, що мотивація спонукає людину до професійного розвитку у відповідному напрямі для досягнення мети. Мотивація не лише детермінує поведінку людини, а й пронизує всі сфери психічної діяльності (С. Рубінштейн). Мотиваційна сфера посідає провідне місце у структурі особистості. І тому, саме від установок, інтересів, потреб майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю залежить формування їхньої культури здоров'я.

Цілком справедливою вважаємо думку К. Абульханової-Славської стосовно того, що «якщо джерело професійного самовдосконалення знаходиться в соціальному оточенні, то рушійні сили цього процесу потрібно шукати в самій особистості – серед мотивів самовдосконалення» [1]. Тому можна зробити висновок: для того, щоб успішно керувати процесом формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, необхідно вирішити двоєдине завдання – створювати відповідні умови повсякденної професійної діяльності (а в умовах професійної підготовки – квазіпрофесійної діяльності) й формувати у учнів відповідні потреби у розвитку власної культури здоров'я та мотивацію на збереження і зміцнення здоров'я під час виконання завдань навчальної практики, а згодом – професійної діяльності кваліфікованого робітника будівельного профілю.

Наведемо приклад реалізації цієї педагогічної умови під час вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі». Ця дисципліна відноситься до дисциплін професійної та практичної підготовки (розділ «Вибіркові навчальні дисципліни») молодшого спеціаліста в галузі знань 0601 «Будівництво та архітектура», за напрямом «Будівництво», спеціальністю 5.0601010 «Будівництво та експлуатація будівель і споруд». Згідно з навчальним планом, на вивчення дисципліни відведено 36 годин: 6 – лекційних, 12 – практичних занять та 18 годин для самостійної роботи учнів. З метою мотивування учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування основ здорового способу життя з урахуванням особливостей майбутньої професії, необхідно коригувати зміст цієї нормативної дисципліни. Так, наприклад, під час вивчення теми про травматизм і професійні захворювання в галузі учням пропонуються вправи на поглиблене засвоєння знань, що стосуються культури здоров'я майбутніх фахівців. Учні мають самостійно підбирати й аналізувати інформацію стосовно травматизму на виробництві. Під час таких занять використовується метод рольової гри. Учні намагаються програвати ті чи інші професійні ситуації аби усвідомити причини їх виникнення й разом знайти шляхи виходу зі складних ситуацій.

При розгляді питання, що стосувалося вимог безпеки під час експлуатації складного технологічного обладнання були організовані й проведені ділові й рольові ігри: «Безпека розміщення обладнання» (учні програвали ситуації нехтування головними правилами й наслідки безпечного ставлення до правил охорони праці в галузі), «Безпечне робоче місце», «Безпечне використання контрольно-вимірювальних приладів», «Безпека автоматизованих систем управління», «Електробезпека на будівництві», «Увага! Шкідливі речовини!» тощо. Загальновідомо, що ігри належать до методів активного навчання. У ділових іграх, що використовувалися під час експерименту, майбутні робітники-будівельники не тільки самостійно оволодівали знаннями, вміннями і навичками, а й набували емоційно-ціннісного досвіду. Емоції в даному випадку виступають як мотив діяльності, зокрема ігрової. Саме гра робить навчальний процес привабливим, цікавим і веде за собою розвиток, сприяє формуванню культури здоров'я майбутніх робітників-будівельників. В даному випадку ділова гра може бути визначена як знакова модель професійної діяльності майбутніх будівельників, контекст якої задається знаковими засобами – за допомогою моделювання, імітації.

Таким чином, можемо стверджувати, що ділова гра дозволяє максимально наблизити навчальний процес майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю до виробничих умов, стимулює учнів до пошуку шляхів творчого вирішення професійних завдань, орієнтована на найвищий рівень оволодіння знаннями і безпосередньо сприяє формуванню професійних умінь, у тому числі й умінь і навичок дотримання норм і цінностей здорового способу життя, оволодіння оздоровчими технологіями тощо.

Отже, виходячи зі сказаного вище, можна зробити **висновок**, що мотивування учнів професійно-технічних навчальних закладів до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування основ здорового способу життя є важливою педагогічною умовою формування культури здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в процесі професійної підготовки.

Література

1. Абульханова К. А. Психология и педагогика : учеб. пособие / под ред. К. А. Абульхановой, Н. В. Васиной, Л. Г. Лаптева, В. А. Сластенина. – М. : Совершенство, 1998. – 320 с.
2. Глагошук О. Г. Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ, 2008.

3. Драгнев Ю. В. Формування культури здоров'я студентів в умовах комп'ютеризації навчання : дис...канд. пед. наук : 13.00.04 / Юрій Володимирович Драгнев / Луган. держ. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2008. – 300 с.

4. Капранова Г. В. Формування культури здоров'я у старшокласників загальноосвітньої школи промислового міста: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Г. В. Капранова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 22 с.

5. Кириленко С. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / Кириленко Світлана Володимирівна / Інститут проблем виховання Академії пед. наук України. – К., 2004. – 240 с.

6. Кривошеєва Г. Л. Формування культури здоров'я студентів університету: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кривошеєва Галина Леонідівна / Донецький національний ун-т. – Луганськ. – 2001. – 228 с.

7. Мельник Ю. Б. Соціально-педагогічні засади формування культури здоров'я в учнів початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Ю. Б. Мельник. – Луганськ, 2010. – 20 с.

8. Соколенко Л. С. Формування культури здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Л. С. Соколенко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2011. – 20 с.

У роботі проаналізовано підходи різних науковців до визначення педагогічних умов формування культури здоров'я особистості. Виокремлено педагогічні умови формування культури здоров'я у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. Схарактеризовано одну з педагогічних умов, а саме: мотивування учнів професійно-технічних навчальних закладів до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування основ здорового способу життя.

Ключові слова: культура здоров'я, майбутні кваліфіковані робітники будівельного профілю, культура здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, педагогічні умови, формування.

Суржок А. Н. Мотивирование будущих квалифицированных работников строительного профиля к формированию культуры здоровья.

В работе проанализированы подходы различных ученых к определению педагогических условий формирования культуры здоровья личности. Выделены педагогические условия формирования культуры здоровья у будущих квалифицированных рабочих строительного профиля. Охарактеризована одна из педагогических условий, а именно: мотивирование учеников профессионально-технических учебных заведений к активной учебно-познавательной деятельности, направленной на формирование основ здорового образа жизни.

Ключевые слова: культура здоровья, будущие квалифицированные рабочие строительного профиля, культура здоровья будущих квалифицированных рабочих строительного профиля, педагогические условия, формирование.

Surzhok A. Motivation future qualified workers building profile to a culture of health.

The paper analyzes the approaches of different researchers to determine the conditions of pedagogical culture of health of the individual. Thesis there is determined pedagogical conditions of a culture of health in the future skilled workers building structure. Author determined one of the pedagogical conditions, namely: to motivate students of vocational schools active teaching and learning activities aimed at laying the foundations of a healthy lifestyle.

Keywords: health culture, future skilled workers building structure, culture health of future skilled workers building structure, pedagogical conditions, formation.

Рецензент: Романова Г.М., доктор педагогічних наук, професор